

Lô-má-jī ê Lô-iōngHenry Tân-Tēⁿ

Chū Jit-pún sî-tāi kàu-taⁿ, chú-liû siā-hōe it-tít bô ki-hōe liáu-kái Tân-ôan ê bûn-jī-sú, tì-sú chiam-tùi gōa-lâi chèng-kôan ê phoe-phêng it-poaⁿ hân tî kìm-chí kháu-gí ê pō-hün. Ùi hñg ê kak-tō lâi khòaⁿ, kìm Lô-má-jī(LMJ) tÙi Tân-ôan bûn-hòa ê siong-hâi bê khah su kong-ka ki-koan kìm kháu-gí chô-sêng ê phò-hâi. Kàu-taⁿ Tân-ôan ê chèng-kôan chit hong-bîn iû-gôan khòaⁿ-khin LMJ tî Tân-ôan lêk-sú ê tê-üi, chit hong-bîn koh bô kÙe Tân-ôan siā-hōe sit-chè siöng ê su-iàu.

Ùi gë-sút-bîn lâi khòaⁿ, tōa-pō-hün ê Tân-jī Tân-gí-bûn(TGB) ê siá-chok phín-chit bô LMJ á-sî Lô-Hàn hó. Tân-jī ûi-chú ê siá-chok iông-îⁿ siû kiông-sè ê Hôa-gí bûn-thé éng-hióng, ték-piat sî bû-gí ki-chhór bô châi ê siâu-liân pòe. Chho-hák-chiá ê Tân-Lô bûn-thé tiâⁿ-tiâⁿ pó-liû Hôa-gí/Tân-gí im beh kâng ê Tân-jī, bô kâng ê só-châi sui-bóng ū Tân-jī iâ-sî bô ài iōng. Che piáu-sî tÙi siâu-liân-á lâi kóng, Tân-jī kap Hôa-gí ê koan-hê í-keng pâk ân-ân, kian-chhî Tân-jī tiâⁿ-tiôh ê chô-sêng bô pit-iàu ê hù-bîn hâu-kó.

Chôan-Lô siá-chok kó-lê bû-gí su-khó bô-sek ê hoat-tián. Kâ bû-gí kap Tân-jī ê koan-hê tháu-pâk, chit-ê lâng ê náu chiah ū khó-lêng khai-sí choan-sim tî logic (邏輯) kap

chhòng-chok hong-bîn, náu séng koh chhú-lí Tân-jī ê sóan-ték, mâ è-sái pî-bián Hôa-gí thàu-kòe Tân-jī lâi kan-siáp Tân-gí. Khùn-jiáu kàng kë, hak-seng chû-jiân óa-kîn bú-gí-bûn.

LMJ koh hó tî pâi-sû ê kong-lêng hâh chu-sìn sî-tâi chu-liâu kóan-lí ê iàu-kiû. Kí chit-ê lê: Sek-ín ê pian-pâi, sú-iōng ū LMJ tiôh ke chin kán-tan; tian-tò Tân-jī sÙg pit-ôeh ê thôan-thóng khah oh chu-sìn-hòa. Chù-im Hû-hô lí-lûn siöng mâ ū pâi-sû ê hó-chhù, sit-chè siöng bô hoat-hui--chhut--lâi. Jî-chhiáⁿ chhut-kok lí-hêng ê sî-chûn bô thang iōng, in-üi sè-kài kan-na Tân-ôan ê khí-bó ū ìn Chù-im. Kian-chhî siu-kái Chù-im kâ bú-gí ê chèng-tî jîn-bût khióng-kiaⁿ sî ñg-bâng bú-gí "kiâⁿ bê chhut" Tân-ôan.

Bûn-hòa Pó-chûn

Lék-sú chèng-bêng, Tân-jī tÙi pó-chûn Hô-ló-gí ê kòng-hiàn chin iú-hän. Mâ è-sái kóng, jîm-hô kian-chhî Tân-jī ê gí-giân bûn-hòa lóng khah soe. Tân-jī bûn-hòa in-üi kap bûn-giân pâk tiâu-tiâu, lék-sú siöng ê "Hân bûn-hòa thôan-kàu-su"(bûn-jîn kai-kip) it-tít tÙi hoat-tián Tân-jī ki-chhór ê bú-gí bûn-jī bô ték-piat ê hèng-chhù. In-üi án-ne liâu-lôh--khì kiat-kó khióng-kiaⁿ sî tÙi kúi-nâ-chheng nî Tân-jī bûn-hòa ê hóan-khòng, tÙi bûn-jîn kai-kip lâi kóng bî-pit sî hó tâi.

Chêng-kàu-taⁿ sò-pah-tang, sui-jiân sè-kài kok-tê ê lâng hô LMJ ê gôan-thâu-kok

khi-hū, ùi khah kú-tñg ê kak-tō lâi khòaⁿ, LMJ tui bûn-hòa pó-chûn ê hoat-tō iáu-sí pí Hán-jī khah gâu. Che m-sí in-üi LMJ pún-té ê gôan-thâu-kok khah ū sim beh pó-chûn sè-kài kok-tē ê bûn-hòa. LMJ gâu tī i ê pún-chit hong-piän kì-chài gí-im. Siat-sú chiäm-niá Pak-bí-chiu ê Eng, Hoat, Se-pan-gâ tē-kok iöng Hán-jī, kin-á-jit hōan-sè Bí-kok tē-miâ "Dakota" sī siá-chò "大哥大", *Indian* chòk-miâ "Cherokee" siá-chò "車落機", téng-téng. Chit-pah-tang liáu-āu tāi-ke kiám-chhái kái-soeh kóng "Tōa-ko-tōa" í-chá chhut-sán chhiú-ki-á! Kin-á-jit Ko-hiông tē-tāi hō-chò "Ko-hiông" ôan-nā sī Hán-jī bûn-hòa ték-sû ê hiän-siöng, tì-sú éng-kòe gôan-chû-bîn ê kha-jiah chôan bô..khi.

In-üi Hán-jī pháiⁿ óh, pháiⁿ siá, it-tít ài kàu kín-tāi siā-hoe chiah khah chē lâng ū ki-hoe khì óh. Tī chia kí chit-ê pát-kok ê lē lâi pí-phëng: Lám-bí-chiu tē-it-tōa-kok Pa-se chì-chiò ū 210-chióng ðe-gí. Kî-tiong chit-ê gôan-chû-bîn-chòk *Karaja* ê ðe kàu-kah 1958-nî chiah ū lâng khì gián-kiù. Ùi 1972 nî khai-sí, Pa-se chèng-hú tī *Karaja* ê thôan-thóng tē-tāi sit-si bú-gí kàu-iòk ê chèng-chhek. In phái--khì ê gí-giân kang-chok-chiá ūi *Karaja*-ðe tēng-chò in tē-it-thò bûn-jī. Án-ne chiah thang kā thôan-thóng kháu-gí lâu--löh--lái ê bîn-chòk kò-sû kap kî-tha ê thôan-thóng tì-sek siá chò khò-pún. Kàu 1987-nî, 15-tang liáu-āu, in-ê

hák-seng-á í-keng ū 300-ê-lâng. Óaⁿ-sìng chò Tâi-ôan jîn-kháu ê pí-lê tâi-khài sī kúi-pah-bân-ê iöng bú-gí thák-chheh ê hák-seng. Sàn-hiong koh "lòk-ngó" ê Pa-se gôan-chû-bîn sòa pí "hiän-tâi bîn-chú kok-ka" ê Tâi-ôan gín-á khah ū ki-hoe chiap-siú bē phò-hai chòk-kûn bûn-hòa ê kàu-iòk. Pêⁿ-pêⁿ sàñ, kór-chá ê Tâi-ôan tó-bîn khah hiau-hëng, "gôan", "ngô", "ku", "pih", "chàu" óh kàu thàu, chhân ôan-nâ pha-hng--khì--ah. Ká-sú tong-chhø Pa-se thè *Karaja*-lâng siat-kè chit-thò Hán-jī-sek ê bûn-jī, kin-á-jit in iû-gôan bô lâng thák chheh. Thák chheh bē-pí-tit iau-sí!

Bî-lâi Hong-hiòng

Hiän-tâi Tâi-ôan-lâng ê büt-chit seng-óah kài hong-hù, kàu-taⁿ iû-gôan sī sè-kài tōa-põ-hün lâng chit-sì-lâng hiáng-siú bē-tiòh..ê. Chóng--sí ták-ke nâ beh kiù bú-gí kap chòk-kûn bûn-hòa, bē-tàng óa-khò Hán-jī. Bô-lün ùi lék-sú kòng-hiàn á-sí hiän-tâi ê sit-iöng-sèng lâi khòaⁿ, Hán-jī bûn-hòa tui bú-gí ê éng-hiòng sī pau-hòk chè kòe lî-ek. Gôa-lâi chèng-kôan tui LMJ ê siong-hai kàu-taⁿ chió lâng chai. Hi-bâng ták-ke to-to hoat-iöng Pêh-ðe-jī bûn-hòa, kiän-lip i tī jîn-bîn sim-lâi ê lék-sú tē-üi.

